

plk. JUDr. Mgr. Michal Holčapek
student doktorského studia na PA ČR
územní odbor České Budějovice Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje

Řidiči pod vlivem návykových látek (včetně alkoholu)

Úvod

V poslední době či spíše v posledních několika letech, došlo ke značnému nárůstu řidičů řídících motorová vozidla pod vlivem návykových látek.

Dynamika těchto protiprávních jednání, která mohou být v konečném důsledku přestupkem nebo trestným činem, vykazuje neustálý vzestup. Možná by mohl někdo namítat, že jde o bagatelní protiprávní jednání. Z hlediska udělované sankce pro řidiče možná ano, ale z pohledu následků, mnohdy tragických, určitě a kategoricky ne.

Stále více se potvrzují slova současného policejního prezidenta generálmajora Mgr. Bc. Tomáše Tuhého, který v roce 2014 veřejnosti sdělil a potvrdil, že počet řidičů řídících pod vlivem návykových látek, neustále narůstá. Obdobně hovoří i další odborná veřejnost, stále častěji jsou jednotlivé případy zmiňovány v televizi, na internetu a v dalších médiích.¹

Není bez zajímavosti a zvláštní pozornost si zasluhuje i nehodovost v dopravě, kterou policie eviduje jako nehody ovlivněné alkoholem nebo dalšími návykovými látkami požitými řidičem před jízdou. Z níže uvedené tabulky lze doložit výrazný pokles v roce 2009 evidovaných nehod, ovlivněných dvojnásobným zvýšením výše škody stanovené jako hranice pro povinné hlášení nehody policií. Tento pokles ale byl doprovázen zvýšením podílu nehod pod vlivem alkoholu i dalších návykových látek mezi evidovanými nehodami, což signalizuje možnost, že nehody pod „pod vlivem“ bývají zpravidla vážnější a s vyšší způsobenou škodou, než je běžné. Také je patrný mírný pokles počtu nehod způsobených pod vlivem alkoholu při současném zvýšení počtu nehod s řidičem pod vlivem návykových látek.

Nehodovost na pozemních komunikacích v České republice v letech 2003 - 2015 pod vlivem alkoholu a návykových látek a její procentní zastoupení mezi všemi policií šetřenými nehodami (zdroj dat: Výroční zpráva Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti).

¹ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1033651tuhy> policie se zaměří na zdrogované řidice vse je ale otázkou peněz

rok	pod vlivem alkoholu	podíl v %	pod vlivem návykových látek	podíl v %
2003	9076	4,9	39	0,02
2004	8445	4,5	53	0,03
2005	8192	4,3	60	0,03
2006	6807	3,8	64	0,03
2007	7266	4,3	78	0,04
2008	7252	4,8	109	0,07
2009	5725	8,1	137	0,18
2010	5015	6,6	165	0,22
2011	5242	7,5	165	0,24
2012	4974	6,7	173	0,22
2013	4686	6,1	244	0,32
2014	4637	5,4	260	0,30
2015	4544	4,9	301	0,32

Není pochyb o tom, že jde o jednání společensky nežádoucí a je nutné hledat účinný nástroj k tomu, aby těchto řidičů v ulicích bylo co nejméně či dokonce žádní.

Je také s podivem, že je registrováno stále méně záchytů řidičů pod vlivem alkoholu právě na úkor řidičů pod vlivem návykových látek.

Stav kriminality na úseku drog a alkoholu u řidičů motorových vozidel

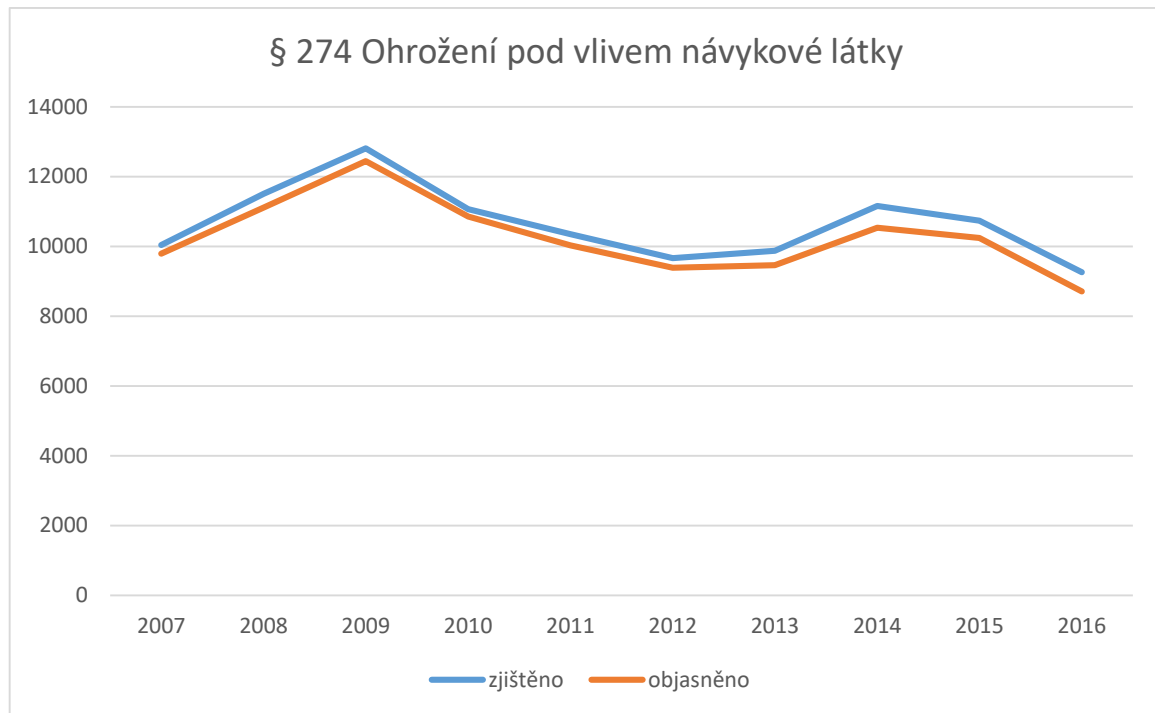
Kvantitativním ukazatelem kriminality je její stav a vyjadřuje počet registrovaných trestných činů na určitém území či územním celku. Nejpresnější obraz o stavu kriminality poskytují policejní statistiky, což je do značné míry dáno tím, že jsou z časového hlediska nejbližší době spáchání trestného činu.

Statistiky kriminality zpracovávají Policejním prezidiem České republiky registrují přečin „Ohrožení pod vlivem návykové látky“ podle § 274 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) v položce číslo 771 takticko-statistické klasifikace kriminality Policie České republiky (dále jen „TSK“). Společně s tímto přečinem je pod tímto TSK registrován i přečin „Opilství“¹ podle § 360 trestního zákoníku.

Následující tabulka a graf č. 1 s názvem „§ 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky“ poskytují přehled o registrovaných trestných činech pod TSK 771 v letech 2007 - 2016.

rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
zjištěno	10038	11507	12812	11066	10354	9661	9877	11158	10732	9258
objasněno	9794	11113	12445	10858	10028	9386	9459	10532	10243	8707

¹ Trestného činu opilství se dopustí ten, kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustil činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let, dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto mírnějším trestem.

Statistika nerozlišuje, zda byl pachatel ovlivněn alkoholem¹ či návykovou látkou.² Rovněž nejsou ve statistice rozlišeny jednotlivé formy jednání obsažené ve skutkové podstatě tohoto trestného činu.

Protiprávní řízení řidiče motorového vozidla pod vlivem návykové látky a alkoholu, může být, jak bude popsáno níže, i v rovině přestupkové.

Pro představu, zejména s ohledem na bezpečnost silničního provozu a všech jeho účastníků, o jak rozšířené protiprávní jednání mezi řidiči jde, je součástí přehledu tabulka s uvedením počtu zjištěných těchto protiprávních jednání policisty dopravní policie od roku 2010 do roku 2016. Vše je současně vyjádřeno v grafu č. 2 s názvem „Přehled zjištěných řidičů pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek“.

Pro srovnání jsou v tabulce a grafu zobrazena zjištěná pochybení policisty dopravní policie Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje. Tyto statistické výstupy nám však pouze poskytují informaci o počtu záchytů alkoholu či návykových látek policisty dopravní policie u řidičů, nerozlišují však mezi beztrestným jednáním, přestupkem či přečinem ohrožení návykové látky.

¹ Alkoholickým nápojem je podle § 2 písm. f) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, nápoj obsahující více než 0,5% objemových ethanolu (dále jen „protikuřácký zákon“).

² Návykovou látkou jsou podle § 2 písm. a) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, omamné a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 až č. 7 Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek nařízení vlády o seznamu návykových látek.

ALKOHOL (Česká republika)							
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	9264	12777	11037	9729	10146	9003	7993

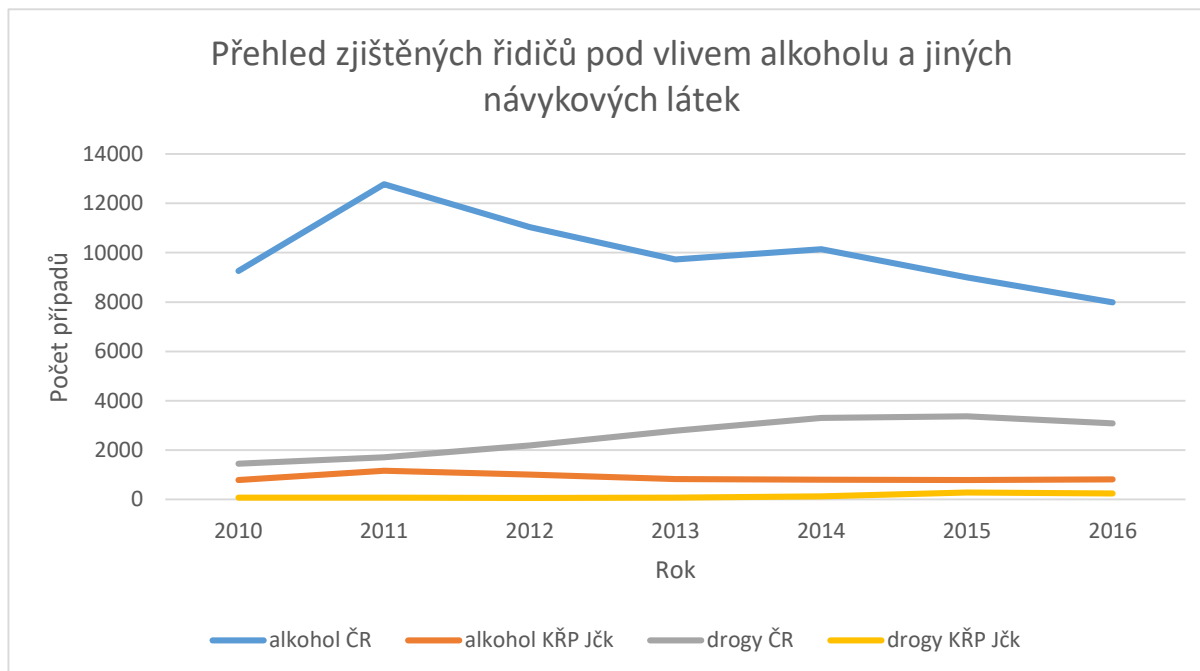
DROGY (Česká republika)							
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	1450	1717	2195	2785	3303	3370	3084

ALKOHOL (Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje)							
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	794	1162	1007	831	805	792	814

DROGY (Krajské ředitelství policie Jihočeského kraje)							
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
celkem	83	74	64	83	128	289	250

Na dohledu nad bezpečností silničního provozu a kontrolách řidičů se pochopitelně podílejí i další útvary policie (např. obvodní oddělení, oddělení hlídkové služby, motorizované jednotky, apod.), a proto v celkovém kontextu může být tento údaj zkreslený.

V případě dopravní policie se jedná o její dominantní pracovní náplň, čemuž odpovídá množství zkontrolovaných řidičů motorových vozidel.

Z grafu je patrné, že počty záchytů řidičů v České republice klesají od roku 2014 a v Jihočeském kraji klesají od roku 2015. Pokud jde o Krajské ředitelství je to pravděpodobně způsobeno změnou v systému vykazování, kdy byl jiný v roce 2015 a jiný v roce 2016.

Povinnosti řidiče

Obecně je řidič¹ povinen, vzhledem k tomu, že při jízdě vykonává činnost, kterou může ohrozit ostatní účastníky provozu na pozemních komunikacích a poškodit majetek, zdržet se jakéhokoliv požívání alkoholických nápojů a jiných návykových látek. Tento zákaz platí nejen při výkonu této činnosti, ale i pro dobu před jejím vykonáváním, jestliže by ještě v průběhu této činnosti mohl být pod jejich vlivem.

Povinnosti řidiče jsou stanoveny v § 5 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (dále jen „silniční zákon“).

Řidič podle § 5 odst. 2 písm. a) silničního zákona nesmí požit alkoholický nápoj ani jinou látku obsahující alkohol nebo užít jinou návykovou látku během jízdy.

Podle § 5 odst. 2 písm. b) silničního zákona nesmí řidič řídit vozidlo nebo jet na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, kdy by mohl být ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

V případě jiných návykových látek uváděných v prováděcím právním předpise se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou, pokud její množství v krevním vzorku dosáhne alespoň limitní hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem (viz níže).²

Podle § 5 odst. 1 písm. f) silničního zákona je řidič povinen podrobit se na výzvu policisty, vojenského policisty, zaměstnavatele, ošetřujícího lékaře nebo strážníka obecní policie vyšetření podle zvláštního právního předpisu³ ke zjištění, zda není ovlivněn alkoholem.

Konečně podle § 5 odst. 1 písm. g) silničního zákona je řidič povinen podrobit se na výzvu policisty, vojenského policisty, zaměstnavatele, ošetřujícího lékaře nebo strážníka obecní policie vyšetření podle zvláštního právního předpisu ke zjištění, zda není ovlivněn jinou návykovou látkou než alkoholem.

Protiprávní jednání řidiče a sankce za porušení povinností řidiče

a) Oblast trestně právní

Trestní zákoník zakazuje vykonávat určitá zaměstnání nebo činnost⁴ ve stavu vylučujícím způsobilost, kterou si pachatel přivodil vlivem návykové látky.

Konkrétně se jedná o přečin „Ohrožení pod vlivem návykové látky“ podle § 274 trestního zákoníku.

Podle odst. 1 „kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život

¹ Řidičem je podle § 2 silničního zákona účastník provozu na pozemních komunikacích, který řídí motorové nebo nemotorové vozidlo nebo tramvaj, řidičem je i jezdec na zvířeti.

² Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot.

³ Protikuřácký zákon.

⁴ Zaměstnáním nebo jinou činností se zde rozumí takové zaměstnání nebo činnost, jejíž bezpečný výkon vyžaduje soustředěnou pozornost a schopnost správně vnímat a pohotově reagovat na vznikající situaci, přičemž i menší oslabení těchto schopností vlivem návykové látky vyvolává možnost ohrožení chráněných zájmů určitého rozsahu a intenzity.

nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku“, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude, jak vyplývá z odst. 2, pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,
- b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo
- c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.

V důvodové zprávě k tomuto ustanovení trestního zákoníku (respektive zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon) je uvedeno, že typickou činností je řízení motorového vozidla vyžadující správných a včasných vjemů a pohotových reakcí na situaci vznikající v dopravním provozu.

Obecně lze konstatovat, že nebezpečí v tomto případě nemusí chráněným zájmům konkrétně a bezprostředně hrozit, postačí jen vzdálená možnost poruchy, daná již tím, že pachatel vyvolával určitou činnost. Přečin je spáchán provedením zakázaného jednání, případné odpovědnosti pachatele nebrání ani ta skutečnost, že vozidlo bylo v konkrétním případě řízeno jinak nezávadně a ve shodě s požadavky pravidel silničního provozu, tedy silničního zákona.

K vymezení rozdílu mezi přestupkem a trestným činem a k naplnění skutkové podstaty tohoto přečinu se nevyžaduje takový stav, kdy pachatel upadá do bezvědomí, nebo není schopen komunikace, ale postačí takové ovlivnění fyzických a psychických schopností návykovou látkou, která vylučuje způsobilost vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl být ohrožen život nebo zdraví lidí nebo způsobena značná škoda¹ na majetku.

b) Oblast přestupková

Podle § 125c odst. 1 písm. b) silničního zákona se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že v provozu na pozemních komunikacích řídí vozidlo v rozporu s povinnostmi řidiče (§ 5 odst. 2 písm. b)) řídí vozidlo nebo jede na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky, po kterou je ještě pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky.

Za přestupek se podle § 125c odst. 5 písm. c) silničního zákona následně uloží pokuta od 2 500,- Kč do 20 000,- Kč.

Současně lze za tento přestupek uložit podle ustanovení § 125c odst. 6 písm. b) zákaz činnosti na dobu od šesti měsíců do jednoho roku.

¹ 500 000,- Kč podle § 138 odst. 1 trestního zákoníku.

Podle § 125c odst. 1 písm. c) silničního zákona se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že řídí vozidlo nebo jede na zvířeti ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodila požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky.

A konečně podle § 125c odst. 1 písm. d) silničního zákona se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že se odmítne podrobit vyšetření, zda při řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti nebyla ovlivněna alkoholem nebo jinou návykovou látkou.

Za tyto přestupky se podle § 125c odst. 6 písm. a) silničního zákona následně uloží pokuta od 25 000,- Kč do 50 000,- Kč.

Odpovědnost řidiče s ohledem na množství alkoholu nebo jiné návykové látky

a) Alkohol

Při dechové zkoušce pomocí analyzátoru dechu:

< 0,24 ‰	je bez vlivu na řidičské schopnosti
0,25 ‰ do 1,24 ‰	znamená negativní ovlivnění řidičských schopností, nikoli úplnou neschopnost bezpečně řídit motorové vozidlo (přestupek)
> 1,24 ‰	podstatné negativní ovlivnění řidičských schopností, tzn. stav vylučující schopnost řízení vozidla (přečin)

Rozborem krve:

< 0,20 ‰	je bez vlivu na řidičské schopnosti
0,21 ‰ do 0,99 ‰	znamená negativní ovlivnění řidičských schopností, nikoli úplnou neschopnost bezpečně řídit motorové vozidlo (přestupek)
> 1,00 ‰	podstatné negativní ovlivnění řidičských schopností, tzn. stav vylučující schopnost řízení vozidla (přečin) ¹

Stanovení této hranice nevychází z žádné normy či právního přepisu, její určení je výsledkem justiční praxe. Podle poznatků lékařské vědy není žádný řidič motorového vozidla, schopen bezpečně řídit motorové vozidlo, dosáhne-li hladina alkoholu v jeho krvi nejméně jedné promile.

V případě alkoholu je možný zpětný výpočet hladiny, neboť eliminace alkoholu probíhá u všech lidí rychlostí v rozmezí 0,12 až 0,20 promile za hodinu.

b) Jiné návykové látky

Nařízením vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, které je prováděcím předpisem k silničnímu zákonu, byly stanoveny jiné návykové látky a jejich limitní hodnoty, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou.

¹ Postup stanoven v ZP PP č. 160/2009, kterým se upravuje činnost na úseku bezpečnosti a plynulosti silničního provozu.

název návykové látky	limitní hodnota návykové látky v krevním vzorku (ng/ml)
Delta-9-tetrahydrokannabinol (9-THC)	2
Matamfetamin	25
Amfetamin	25
Methylendioxyamfetamin (MDMA)	25
Benzoylekgonin	25
Kokain	25
Morfin	10

Dosažením této hranice je pachatel odpovědný za spáchání přestupku podle § 125c silničního zákona.

Jaká je však hranice mezi přestupkem a trestným činem?

Z usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 12. 5. 2010 (sp. zn. 8 Tdo 449/2010) mimo jiné vyplývá, že stav vylučující způsobilost je třeba v každém konkrétním případě zjišťovat a dokazovat, a to již v přípravném řízení i v řízení před soudem a je nutné zjistit všechny okolnosti, za nichž k jízdě pod vlivem návykové látky došlo, jakož i to o jaký druh a množství se v konkrétním případě jednalo.

V případě pachatele, který řídil vozidlo pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu, bude nutné vždy zjistit dostatek poznatků nejenom o tom, o jakou látku se jednalo, ale i v jakém množství byla v jeho krvi či moči obsažena. Ani tyto skutečnosti však nestačí proto, aby bylo možné dostatečně objektivně posoudit, zda obviněný i přes tuto skutečnost naplnil znaky trestného činu. V takovém případě se řízení neobejde bez přibrání znalce z oboru toxikologie, který by podle zjištěných hodnot posoudil, jaké množství předmětné omamné látky měl obviněný v době řízení motorového vozidla v těle. Na základě tohoto poznatku pak znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie podle zjištěného množství event. jeho koncentrace, doby, po kterou měl pachatel předmětnou látku v těle, reakcí, které byly jinými důkazy zjištěny, jimiž se jednání obviněného projevovalo, atd., určil, jak dalece byl obviněný v době jízdy zjištěným druhem a množstvím jiné návykové látky ovlivněn. Nelze vyloučit, aby znalec s ohledem na tato zjištění vztahující se k některé z návykových látek kromě alkoholu vymezil, s jakým množstvím alkoholu lze předmětné zjištěné množství a charakter návykové látky v těle pachatele srovnat.

Podstatným důkazem, bez něhož se posouzení věci neobejde, je vypracování znaleckého posudku z oboru toxikologie, neboť je nutné, aby bylo nad všechny pochybnosti odborníky stanoveno na podkladě ve věci zajištěných důkazů, jakou látku obsahovala moč obviněného v době odběru, a aby znalec stanovil její množství v těle obviněného v době činu. Nezbytné bude též porovnat takto znalce určené množství zjištěné látky ve vztahu k hodnotě jedné promile alkoholu v krvi průměrného občana nebo osoby srovnatelné s tělesnými proporci obviněného (jež je obecně považována za hraniční hodnotu vymezující trestný čin o přestupku), resp. aby vyjádřil, jak dalece je jím zjištěné množství s touto hodnotou ve vztahu k ovlivnění obviněného srovnatelné či porovnatelné.

MUDr. Jiří Švarc, Ph.D., který je soudním znalce v oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace návykové nemoci, k tomu ve svém publikovaném článku uvádí, že u nejčastěji zachycených drog (met/amfetaminy a kanabinoidy) toto srovnání

možné je. Vychází z konsenzu mnoha českých i zahraničních toxikologů, psychiatrů a dopravních odborníků, založeného na tom, že tato hranice je totožná s opakovaně publikovanou hranicí mezi terapeutickým a toxickým rozmezím.

Dále v článku J. Švarc uvádí, že forenzně významné stanovení hladiny návykových látek k posouzení ovlivnění řidiče je možné jen na základě rozboru krve (hladina v séru), zatímco ostatní testy (sliny, dech, moč) jsou orientační a svědčí o pravděpodobné přítomnosti látky v krvi, ale bez možnosti dovodit hladinu, s rizikem falešné positivity v důsledku kontaminace, zkřížených reakcí aj.

Pro ilustraci uvádím hodnocení hladin návykových látek v séru při řízení motorového vozidla:

hladina Delta-9-tetrahydrokannabinol (9-THC) v séru při řízení motorového vozidla:

< 2 ng/ml	je bez vlivu na řídičské schopnosti,
2 až 10 ng/ml	znamená negativní ovlivnění řídičských schopností, nikoli úplnou neschopnost bezpečně řídit motorové vozidlo (přestupek),
> 10 ng/ml	podstatné negativní ovlivnění řídičských schopností, tzn. stav vylučující schopnost řízení vozidla (přečin, analogicky s 1 promile alkoholu),

hladina met/amfetaminu v séru při řízení motorového vozidla:

< 25 ng/ml	bez vlivu na řídičské schopnosti,
25 až 200 ng/ml	znamená negativní ovlivnění řídičských schopností, nikoli úplnou neschopnost bezpečně řídit motorové vozidlo (přestupek),
> 200 ng/ml	podstatné negativní ovlivnění řídičských schopností, tzn. stav vylučující způsobilost řízení vozidla (přečin, analogicky s 1 promile alkoholu).

V samém závěru článku J. Švarc doplňuje, že v justiční praxi je poptávka po stanovení hranice mezi přestupkem a trestným činem u nealkoholových návykových látek, které jsou policisté schopni odhalovat u řidičů. Tato poptávka se bohužel podle jeho slov zaměřila na znalce, místo aby problém byl řešen legislativně.

V článku jsou navrhovány tyto hranice pro THC (200 ng/ml) a met/amfetaminy (10 ng/ml), přestože k legislativnímu zavedení těchto hranic se neschyluje, stejně jako hranice alkoholu 1 g/kg není založena na žádném právním předpisu.

Tyto hranice jsou tedy zároveň požadovaným srovnáním s 1 promilí alkoholu v krvi.¹

Stanoviska odboru bezpečnostní politiky a prevence Ministerstva vnitra

Dne 23. března 2017 bylo odborem bezpečnostní politiky a prevence kriminality Ministerstva vnitra vydáno „Stanovisko k postupu orgánů Policie České republiky při oznamování přestupků řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou než alkoholem ve smyslu nového zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek“.

¹ Psychiatrie pro praxi, MUDr. Jiří Švarc, Ph.D.: Alkohol a drogy při řízení motorového vozidla a posouzení schopnosti je řídit.

Jedná se o aktualizaci stanoviska k problematice postupu orgánů Policie České republiky při oznamování přestupků řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou ve smyslu § 125c silničního zákona, vydaného 10. dubna 2013.

Stanovisko z roku 2013 bylo vypracováno na základě žádosti o stanovisko Dopravního úřadu Městského úřadu Příbram k problematice postupu orgánů Policie České republiky při oznamování přestupků řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou ve smyslu silničního zákona.

Obě stanoviska popisují postup orgánů policie ve smyslu dnes již neplatného zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích“).¹ Stanovisko v roce 2017 bylo vypracováno v reakci na vydání nového zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, který od 31. května 2017 nahradil zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a o změně souvisejících zákonů.

V úvodu tohoto stanoviska je ve vztahu k předchozímu stanovisku z roku 2013 konstatováno, že vydání nového zákona věcně ani procesně nemění postup orgánů policie.

Podle § 58 zákona o přestupcích oznamovaly orgány policie příslušným správním orgánům přestupky, o nichž se dozvěděly, a současně nebyly samy příslušné k jejich projednání. Před samotným oznámením přestupku správnímu orgánu bylo nejprve nutné vyloučit podezření ze spáchání trestného činu a závěr o případném podezření z trestného činu měl být učiněn ze šetření provedeného na místě či z odborného lékařského vyšetření. Pokud z šetření či vyšetření nevyplýval závěr, že u podezřelého je možné dovozovat stav vylučující způsobilost, měl orgán policie vyhodnotit jednání podezřelého jako podezření z přestupku a věc oznámit příslušnému správnímu orgánu dle zákona o přestupcích.

V této souvislosti byl orgán policie oprávněn (oprávněn je i po přijetí nového zákona o přestupcích) vyžadovat orientační vyšetření (např. dechová zkouška nebo vyšetření slin) a odborné lékařské vyšetření.² Naopak dle stanoviska není orgán policie oprávněn vyžadovat toxikologické vyšetření biologického materiálu (dle stanoviska jej zajišťuje správní orgán).³ Toxikologické vyšetření biologického materiálu je spojeno s rozбором tohoto biologického materiálu, je prováděno znalcem v oboru toxikologie a výsledkem vyšetření je znalecký posudek, který určí druh a množství návykové látky. V další části stanoviska jsou zmíněny náklady za odborné lékařské vyšetření, za toxikologické vyšetření a za znalecké posudky z oboru toxikologie.

V závěru stanoviska z roku 2013 je vyslovena domněnka, zda správní orgány opravdu potřebují pro rozhodnutí o spáchání přestupku v každém případě údaj o hodnotě, druhu a množství návykových látek v krvi přestupce.⁴

¹ Od 1. července 2017 nahrazen zákonem č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákonem č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

² Odborným lékařským vyšetřením je cílené klinické vyšetření lékařem, včetně odběru vzorků biologického materiálu, odběrem biologického materiálu je zejména odběr vzorku žilní krve, moči, slin, vlasů nebo stěru z kůže či sliznic.

³ Podle § 20 odst. 4 protikuřáckého zákona.

⁴ Změna přijetím Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, které provádí silniční zákon (touto normou byly stanoveny hranice).

Nadto je ve stanovisku z roku 2017 pro úplnost uvedeno, že i v případě, pokud by orgán policie v rámci předšetřování přestupků zadal nad rámec zákona provedení toxikologického vyšetření u řidiče podezřelého z ovlivnění návykovou látkou, neměl by výsledek takového vyšetření důkazní vliv na posouzení trestnosti činu, neboť neexistují limitní hodnoty návykových látek, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče by byl jeho stav považován za stav vyloučené způsobilosti (tedy neexistuje hranice mezi přestupkem a trestným činem).

Dokazování

V rámci územního odboru České Budějovice Krajského ředitelství policie je v naprosté shodě s Okresním státním zastupitelstvím v Českých Budějovicích uplatňován dlouhodobě postup odlišný od shora obou uvedených stanovisek.

V rámci silniční kontroly je policista oprávněn vyzvat řidiče, aby se podrobil orientačnímu vyšetření, zda neřídí vozidlo pod vlivem jiných návykových látek. K orientačnímu vyšetření přistoupí policista po nabytí podezření, že řidič požil jiné návykové látky. V případě, že výsledek orientačního vyšetření je pozitivní nebo v případě, že z chování a vystupování kontrolované osoby jednoznačně vyplývá podezření na ovlivnění návykovou látkou a požití alkoholu bylo dechovou zkouškou vyloučeno, policista vyzve kontrolovanou osobu k odbornému lékařskému vyšetření. Výsledkem odborného lékařského vyšetření je zjištění, zda je v těle řidiče obsažena jiná návyková látka než alkohol.

Je-li v těle řidiče zjištěna jiná návyková látka, jsou policejním orgánem podle § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, zahájeny úkony v trestním řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

Podezření policista získává zejména z chování a vystupování kontrolované osoby. Za tímto účelem se policista zaměří na chování řidiče již při vystupování z vozidla. Pozornost věnuje zejména jistotě jeho postoje nebo chůze, způsobům chování (nepřirozená veselost, rozjařenost, koordinace pohybů, zmatečnost, roztržesnost, zasněnost, neklid, agresivní chování), tělesným příznakům (pocení, pot páchnoucí po spáleném listí či trávě, zarudlé oči, barva kůže, vyrážky v okolí úst a nosu), přiměřenosti oblečení s přihlédnutím k aktuálním klimatickým podmínkám v době kontroly, stopám chemikálií na ruce či oděvu a způsobu projevu. Dále se zaměří na oči řidiče (zejména na chování jeho zornic ve vztahu na změnu světla).

Pro představu si dovoluji citovat ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie,¹ který byl zpracován v jednom z případů, kdy se prokázala v krvi řidiče přítomnost návykové látky přesahující 200 ng/ml. Řidič byl „v době skutku pod vlivem pervitinu, průběh události si pamatoval, nebyl dezorientován, kontakt s realitou nebyl narušen, byl zvyklý užívat obdobné dávky, jednalo se o prostou intoxikaci. Nejednal pod vlivem bludů či halucinací“. V závěru posudku bylo konstatováno, že se jednalo o podstatné ovlivnění řidičských schopností.

Je tedy zřejmé, že policista nemusí subjektivně z chování a vystupování kontrolované osoby, nabývat žádného podezření na přítomnost návykových látek

¹ Znalecký úkon je zapsán pod pořadovým číslem 776/2016 znaleckého deníku znalce pro základní obor zdravotnictví, odvětví psychiatrie MUDr. Monika Gärtnerová.

v těle řidiče, a přesto v tomto zmiňovaném případě bylo v závěru posudku konstatováno, že u řidiče byly podstatně ovlivněny řidičské schopnosti.

Pokud z výsledku orientačního vyšetření provedené policistou vyplývá přítomnost jiné návykové látky v těle, jsou zahájeny úkony trestního řízení a je vyžadován znalecký posudek z oboru toxikologie za účelem zjištění druhu a množství návykové látky v těle řidiče.

V případě stanoviska z roku 2017 bylo v jeho závěru konstatováno, že neexistují limitní hodnoty návykových látek, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče by byl jeho stav považován za stav vyloučené způsobilosti (tedy neexistuje hranice mezi přestupkem a trestným činem).

O tom, že určité limitní hodnoty existují, jsem se již zmiňoval v předchozí části s názvem „Odpovědnost řidiče s ohledem na množství alkoholu nebo návykové látky“.

Určení těchto limitních hodnot vychází z konsenzu mnoha českých i zahraničních toxikologů, psychiatrů a dopravních odborníků. Konsenzus je založen na tom, že tato hranice je totožná s opakovaně publikovanou hranicí mezi terapeutickým a toxickým rozmezím. Jde v podstatě o stejnou situaci, jako v případě jedné promile alkoholu.

Odpůrci tohoto srovnání tvrdí, že účinky jednotlivých drog jsou individuální, ale tak je tomu i u alkoholu. I u dalších návykových látek lze dle odborné literatury určit hranici mezi terapeutickou a „toxickou“ hladinou, což je vlastně srovnáním s hladinou 1 promile alkoholu.¹

Okresní soud v Českých Budějovicích po přibrání znalce z oboru toxikologie a jím učiněného zjištění o druhu a množství návykové látky v krevním séru řidiče motorového vozidla, požaduje, zřejmě v návaznosti na zmíněnou názorovou odlišnost o existenci limitních hodnot mezi přestupkem a trestným činem, přibrání znalce z oboru zdravotnictví, oboru psychiatrie za účelem zjištění, zda řidič vykonával činnost ve stavu vylučujícím schopnost bezpečně řídit motorové vozidlo.

Činí tak i ve světle doporučení obsaženého v usnesení Nejvyššího soudu České republiky z 15. 9. 2015 (sp. zn. 7 Tdo 979/2015), kterým zrušil usnesení Krajského a Okresního soudu v Českých Budějovicích. Nejvyšší soud v usnesení uvedl, že při posouzení otázky stupně ovlivnění obviněného návykovými látkami lze přihlídnout k nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou. V případě návykové látky delta-9-tetrahydrokanabinolu byly takovou limitní hodnotou stanoveny 2 ng/ml a došlo tak k vymezení dolní hranice, při jejímž dosažení je jednání řidiče posouzeno jako dopravní přestupek. Obdobné limitní hodnoty, které by určily hranici mezi dopravním přestupkem a výše uvedeným přečinem, však nebyly podobným způsobem formou obecně závazného právního předpisu vymezeny. Tyto limitní hodnoty zatím nevyplývají ani z judikatury Nejvyššího soudu. Pro posouzení stupně ovlivnění obviněného mohou, byť jen nepřímo, posloužit závěry ústavního znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinická psychologie Psychiatrické nemocnice Bohnice, který byl vypracován v trestní věci vedené u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 6 T 11/2014. I když závěry tohoto

¹ Psychiatrie pro praxi, MUDr. Jiří Švarc, Ph.D.: Alkohol a drogy při řízení motorového vozidla a posouzení schopnosti je řídit.

posudku nemohou být pro posouzení viny v jiné trestní věci závazné, vzhledem k odborné fundovanosti uvedeného ústavu, mají však do jisté míry obecnou platnost. V tomto posudku uvedený znalecký ústav učinil závěr, že limitní hodnotou představující hranici mezi negativním ovlivněním řídičských schopností a vyloučením schopnosti řídit motorové vozidlo je v případě delta-9-tetrahydrokanabinolu hladina 10 ng/ml.

Jinými slovy se Nejvyšší soud ztotožnil s určením hranice mezi přestupkem a trestným činem. V praxi tedy o prosté porovnání zjištěného množství návykové látky v těle řidiče s hranicí, která vylučuje schopnost řídit motorové vozidlo (hranicí mezi přestupkem a trestným činem).

Není ale úkolem znalce konstatovat, že u řidiče byla vyloučena způsobilost k řízení motorového vozidla. Toto je úkolem orgánů činných v trestním řízení, především soudu.

Oznamování přestupků

Úkolem správního orgánu je posoudit, zda je řidič odpovědný za spáchání přestupku podle silničního zákona.

Při tomto posouzení správní orgán posuzuje skutečnosti obsažené ve spisovém materiálu odevzdaném mu policejním orgánem.

Podstatným důkazem je vypracování znaleckého posudku z oboru toxikologie, neboť je nutné, aby bylo nad všechny pochybnosti odborníky stanoveno, zda množství návykové látky v krevním vzorku řidiče dosáhlo limitní hodnoty stanovené prováděcím právním předpisem.¹ Dosažením této hranice se stává řidič odpovědným za spáchání přestupku podle silničního zákona.

Správnímu orgánu nepřísluší zkoumat, zda se řidič dopustil přečinu ohrožení pod vlivem návykové látky.

Diskuze

Počet registrovaných trestných činů „ohrožení pod vlivem návykové látky“ po počátečním nárůstu směrem k roku 2012 nejprve klesal, potom v roce 2013 prudce stoupal a od roku 2014 do současnosti klesá.

K tomuto stavu určitě významně přispěla i obě shora uvedená stanoviska vydaná odborem bezpečnostní politiky a prevence Ministerstva vnitra. V obou stanoviscích je obsažen postup, který má dle mého názoru významný dopad na počet těchto registrovaných protiprávních jednání, konkrétně přečinů.

Zmínil jsem zastávanou praxi územního odboru České Budějovice plně podporovanou státním zastupitelstvím.

Dalším důvodem podporujícím postup obsažený ve stanoviscích je absence legislativně stanovené hranice mezi přestupkem a trestným činem v oblasti návykových látek. Stejně tak ale není stanovena hranice mezi přestupkem a trestným činem v oblasti alkoholu v těle řidiče.

¹ Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot.

Další otázkou zůstává, co si lze představit pod „schopností bezpečně řídit motorové vozidlo“. Není to znalec, kdo by měl řešit otázku, zda byla vyloučena způsobilost k řízení motorového vozidla, ale soud či správní orgán s ohledem na charakter protiprávního jednání.

Obě stanoviska se shodují v tom, že je povinností policejního orgánu vyloučit podezření z trestného činu, v tomto případě přečinu, a až když je vyloučeno, věc oznámit správnímu orgánu. Skutečně se domnívám, že k tomu nepostačuje odborné lékařské vyšetření.

Před odevzdáním věci správnímu orgánu je povinností policejního orgánu vyloučit podezření ze spáchání trestného činu řidičem řídícím vozidlo po užití návykové látky.

K přijetí závěru o tom, zda řidič vykonával činnost ve stavu vylučujících způsobilost, rozhodně nepostačuje šetření provedené na místě či odborné lékařského vyšetření, jak uvádí obě stanoviska.

Ke kvalifikovanému posouzení věci je nutné vypracování znaleckého posudku z oboru toxikologie, neboť je nutné stanovit, jakou látku obsahovala moč (krev) obviněného v době odběru, a aby znalec stanovil její množství v těle obviněného v době činu.

Na základě tohoto poznatku pak znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie podle zjištěného množství event. jeho koncentrace, doby, po kterou měl pachatel předmětnou látku v těle, reakcí, které byly jinými důkazy zjištěny, jimiž se jednání obviněného projevovalo, atd., určil, jak dalece byl obviněný v době jízdy zjištěným druhem a množstvím jiné návykové látky ovlivněn, zda řidič byl či nebyl v tomto stavu schopen bezpečně řídit motorové vozidlo.

K závěru policejního orgánu, zda řidič vykonával či nevykonával činnost ve stavu vylučujících způsobilost, tedy zda je zde důvodné podezření, že se dopustil (nedopustil) přečinu „Ohrožení pod vlivem návykové látky“ podle § 274 trestního zákoníku, nelze dospět pouze na základě policistou provedeného pozorování chování a vystupování kontrolované osoby a na to navazujícího odborného lékařského vyšetření, ale musí být dále vypracován znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.

K tomuto Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 26. 6. 2017 (sp. zn. 6 Tz 10/2017) konstatuje, že se „zpravidla nebude možno obejít bez odborného vyjádření či přibrání znalce toxikologa, přičemž jejich zpracovatelé podle výsledků odběru krve, popř. moči, stanoví druh a množství návykové látky v době řízení motorového vozidla“. Nejvyšší soud dále uvedl, že „neshledává dostatečným k vyslovení viny pachatele přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky skutkové zjištění, jež by bylo založeno na pouhém prokázání o jeho ovlivnění daným typem drogy v rozsahu tzv. limitního množství, jak jej posudek Psychiatrické nemocnice vymezil“. A konečně z usnesení vyplývá, že „soud nepochybil, pokud dospěl k závěru, že pro své rozhodnutí o tom, zda obviněný spáchal přečin ohrožení pod vlivem návykové látky, potřebuje odborný závěr znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie“.

Bez těchto úkonů totiž nelze dospět k závěru, zda řidič nevykonával činnost ve stavu vylučujících způsobilost, tedy nedopustil se přečinu.

Pokud i po takto provedeném dokazování lze učinit závěr, že řidič nevykonával činnost ve stavu vylučujícím způsobilost, je povinností policejního orgánu věc odevzdat správnímu orgánu.

Hranice mezi přestupkem a přečinem v oblasti návykových látek není a zřejmě ani v nejbližší době nebude zavedena. Obdobně je tomu u alkoholu.

Závěr

V předchozím textu jsem se zaměřil na současný problém, kterým je řízení motorových vozidel řidiči pod vlivem návykové látky.

Zmíněny byly povinnosti řidičů, jejich správní a trestně právní odpovědnost, a výčet sankcí, které je možno jim za toto jednání uložit. Podrobněji jsem rozvedl problémy spojené s dokazováním, zejména absenci stanovené hodnoty (hranice) mezi přestupkem a trestným činem (přečinem), včetně rozdílného přístupu k psychiatrickému znaleckému zkoumání ke zjištění schopnosti řidiče bezpečně řídit motorové vozidlo.

Cíl byl směřován k potvrzení či vyvrácení předpokladu, že se zvyšuje počet registrovaných případů řízení pod vlivem návykové látky, poukázat na aplikační problémy, které vznikají při posuzování právní odpovědnosti řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou než alkoholem, včetně dopadu těchto posuzovaných jednání na statistiku registrované kriminality.

Literatura

Stanovisko k postupu orgánů Policie České republiky při oznamování přestupků řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou než alkoholem ve smyslu nového zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek ze dne 23. března 2017.

Stanovisko odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra k procesnímu postupu orgánů Policie České republiky při oznamování přestupků řidičů ovlivněných jinou návykovou látkou než alkoholem ze dne 10. dubna 2013.

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot.

Interní akty řízení Policie České republiky.

Výroční zpráva Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti.

www.beckonline.cz

www.aspi.cz

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6.

ŠVARC, Jiří. Alkohol a drogy při řízení motorového vozidla a posouzení schopnosti je řídit. *Psychiatrie pro praxi*. 2014, s. 129-133.

RESUMÉ

Dynamika řidičů řídících motorová vozidla pod vlivem návykových látek vykazuje v posledních letech neustálý vzestup. V praxi však dochází ke značným problémům, pokud jde o posuzování právní odpovědnosti řidičů, kteří řídí dopravní prostředek pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu. Při posuzování odpovědnosti za tato jednání je nutné postupovat v posloupnosti, tedy nejprve vyloučit, že se řidič dopustil trestného činu a poté posuzovat, zda se dopustil přestupku, či nedošlo vůbec k protiprávnímu jednání.

Klíčová slova: stanovisko, návyková látka, přestupek, přečin.

SUMMARY

HOLČAPEK, Michal: DRIVERS UNDER THE INFLUENCE OF ADDICTIVE SUBSTANCES (alcohol included)

The dynamics of drivers, who drive motor vehicles under the influence of addictive substances, has evinced the constant increase during last years. In practice there are many problems consisting in judging the legal responsibility of drivers, who drive the means of transport under the influence of other addictive substances than alcohol. During the judging the responsibility for this behaviour it is necessary to proceed in the sequence, it means, at first to eliminate, that the driver committed the crime, then to judge whether the driver committed an offence or whether any illegal act has been committed at all.

Keywords: statement, addictive substance, offence, misdemeanour.